

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

СУЧАСНІ МЕТОДИ ТА ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
15 червня 2022 року*

ОДЕСА

УДК: 371.013+378(01)

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Соловейчук Олена Максимівна – секретар Південноукраїнського центру професійного розвитку керівників та фахівців соціономічної сфери

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №11 від 30.06.2022 р.)*

Рецензенти:

Дарманська І. М. - доктор педагогічних наук, доцент, декан факультету педагогічної освіти та філології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Княжева А. І. - доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Сучасні методи та форми організації освітнього процесу у закладах вищої освіти: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-методичної конференції. Одеса : Університет Ушинського, 2022. 261 с.

До збірника ввійшли матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої різним аспектам організації освітнього процесу у закладах вищої освіти, сучасним методам та формам організації освітнього процесу у закладах освіти різного рівня, підготовці фахівців соціономічної сфери.

Науковці та студенти висвітлюють питання щодо сучасних методів та форм організації освітнього процесу у закладах вищої освіти.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть їх автори.

налагодження партнерських відносин між всіма зацікавленими сторонами; взаємовідносини між партнерами; взаємодії органів влади та громадянського суспільства; державно-громадянська взаємодія. Отже йдеться про партнерство, побудоване на делегування владних повноважень громадським об'єднанням та на відповідальності за результати спільної діяльності в сфері освіти.

Список використаних джерел:

1. About GPE. GPE: Transforming Education. URL: <https://www.globalpartnership.org/who-we-are/about-gpe>
2. Charter of the Global Partnership For Education. GPE: Transforming Education. May, 2022. URL: <https://assets.globalpartnership.org/s3fs-public/document/file/2022-05-GPE-charter.pdf?VersionId=G4eFzPfcM192QTcOddYzPW1cbdk8MJ0I>
3. GPE 2025 Strategic Plan. GPE: Transforming Education. URL: <https://www.globalpartnership.org/content/gpe-2025-strategic-plan>
4. How we work. GPE supports governments to transform their education systems by drawing on the breadth and strength of the partnership. GPE: Transforming Education. URL: <https://www.globalpartnership.org/what-we-do/how-we-work>
5. Strengthening education systems and innovation. UNICEF for children. URL: <https://www.unicef.org/education/strengthening-education-systems-innovation>

МЕЛЕНТЬЄВ Олег Борисович

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Позашкільна педагогіка розкриває технологію виховання творчої особистості, створення таких навчальних відносин, при яких кожна дитина прагне до максимальної реалізації своїх сил і творчих здібностей у власних і суспільних інтересах.

Затвердивши себе як повноцінна ланка в ланцюзі безперервного виховного процесу, позашкільні навчальні заклади надають дітям широкі і нетрадиційні можливості для поліпшення психологічного здоров'я, знімаючи щоденні напруги заформалізованого шкільного життя.

Позашкільна робота – це особливим чином організована педагогічна діяльність, що має яскраво виражену специфіку впливу в порівнянні з іншими засобами виховання і визначені переваги, до числа яких відносяться добровільність участі дітей у позашкільних заняттях, диференціація їх за інтересами і схильностями, індивідуальний підхід і т. ін.

Система позашкільного виховання в ідеалі покликана забезпечити можливість кожній дитині у вільний час всебічно розвивати здібності і захоплення.

Слід підкреслити, що в документах ЮНЕСКО коротко сформувані задачі освіти в XXI ст.:

- навчити вчитися (вчитися пізнавати);
- жити (формування культури домівки, мотивації до здорового способу життя);
- жити разом (культура людських відносин, культура спілкування).

Конкретні задачі виховної діяльності позашкільних установ включають: рівноцінний розвиток духовно-морального потенціалу особистості; розвиток художніх, трудових, етичних, естетичних здібностей; формування відповідальності, турботу про здоров'я підростаючого покоління.

Практика сьогодення свідчить, що суспільство і школа ще не зуміли повною мірою скористатися багатими виховними можливостями позашкільних навчальних закладів, у результаті чого залишаються нереалізованими тисячі дитячих талантів і дарувань.

Педагоги-практики, психологи, соціологи весь час досліджують підростаюче покоління, виявляючи сферу їх захоплень, уподобань. В результаті таких досліджень виявлено, що у молоді близько 35 сучасних некерованих захоплень. І задача кожного педагога-позашкільника – створення сприятливих умов до забезпечення інтелектуально-творчого навчання і виховання молоді в позашкільних установах. А для вирішення цієї задачі, необхідно постійно розвиватися, удосконалюватися педагогічному персоналу.

Таким чином, проаналізувавши сучасний стан навчання і виховання в освітніх закладах, ми можемо передбачити, що релігією XXI ст. буде «методика виховання», як окрема галузь загальної педагогіки. Ми повинні знов і знов повертатися до питань Болонського процесу, суть яких полягає в якості освіти навчання і виховання. А саме:

- переорієнтація на компетентністний підхід;
- неперервна самоосвіта;
- нові інформаційні технології;
- вміння співпрацювати;
- перехід на профільне навчання введення нових стандартів;
- формування незалежної оцінки результатів навчання [3].

В умовах конкуренції знань в освітянському просторі на перше місце вийшла якість шкільної та позашкільної освіти. Якість освіти поєднує в собі якість навчання і якість виховання. Отримати високу якість шкільної та позашкільної освіти можна в результаті їх поєднання. А розумне поєднання шкільної та позашкільної виховної стратегії означає початок якісно нового, цілісного підходу до створення особистості в єдиному процесі безперервного навчання, а тому має велике майбутнє. Співробітництво і взаємодія загальноосвітнього та позашкільного навчальних закладів обумовлено двосторонньою зацікавленістю: практична діяльність, яку дитина виконує в позашкільному закладі, стимулює її пізнавальну активність на уроці і вимагає наявності теоретичних знань; навчання в школі, у свою чергу, задовольняє цю активність і дає потрібні знання. Такий взаємозв'язок необхідний на всіх етапах виховання всебічно розвинутої особистості, який здійснюється за принципом

«вертикальної наступності» на всьому шляху безперервного навчання. Якщо школа закладає основи гармонійного розвитку особистості, то позашкільні заклади в органічній єдності зі школою створюють сприятливі умови для подальшого підвищення ефективності цього процесу [1].

Життя, досвід і практика довели: саме позашкільним навчальним закладам належить пріоритетна роль у вихованні і розвитку дитячих дарувань і творчої особистості.

Позашкільної навчально-виховна робота має свою давню та логічно розвинуту історію.

На зламі ХІХ-ХХ ст. в містах виникає індустріальна картина, а сільські вулички вже належать минулому. Розширилися межі міста, зникли вільні простори. Ці добре помітні “цивілізаційні зміни” супроводжувалися високою захворюваністю і смертністю міського люду, пов’язаними з інфекційними хворобами (тиф, холера), – головним чином через брак гігієни. Наслідком було зростання зацікавлення заміськими формами відпочинку, усвідомлення передовою частиною громадськості необхідності організації літнього відпочинку дітей за містом – зокрема у формі таборів (“колоній”). Ідея заснування літніх колоній для дітей народилася в другій половині ХІХ ст. у Швейцарії. 1876 року з ініціативи священика Вальтера Біона виникає перша літня колонія в Цюриху. Вона мала профілактично - лікувальний характер, і призначалася для дітей з ослабленим здоров’ям, головним чином з бідних сімей, яким загрожував туберкульоз. До Польщі ідею В. Біона щодо організації літнього відпочинку для дітей переніс варшавський гігієніст доктор Станіслав Маркевич, оприлюднивши її 1879 року. Думка д-ра Маркевича потрапила на благодатний ґрунт. Для втілення в життя цього задуму у Варшаві було утворене Товариство Літніх Колоній. У квітні 1882 р. на село була вислана перша група дітей з 54 осіб. Так виникає нова форма позашкільного виховання і освіти, яка починалась з літніх таборів [5].

Великий педагог К.Д. Ушинський вважав, що «неможна перебільшувати вплив школи на розвиток дитини. Школа не має права втручатися в чужу для неї область та заважати своїми уроками впливу інших великих вихователів людини: природи і життя». Одне з основних завдань педагога він вбачав в тому, щоб не тільки передавати знання, а й розвивати в учнях бажання і здатність набувати нові знання і пізнавати життя навколо себе [4].

На початку століття були організовані перші позашкільні заклади, діяльність яких в першу чергу була пов’язана з культурно-просвітницькою роботою. Першими позашкільними об’єднаннями як факторами розвитку особистості були клубні об’єднання, спортивні майданчики, літні оздоровчі табори. Організатори позашкільної освіти та виховання намагалися протистояти консерватизму офіційної освіти та виховання і за мету ставили створення сприятливих умов для розвитку як індивідуальних якостей особистості дитини, так і формування в неї відповідальності, солідарності, товаришування. Грані позашкільного життя та різноманітність занять сприяли цьому.

Виникнув як самостійна діяльність, позашкільна робота набула педагогічного статусу завдяки розмаїттю видів, форм демократичної організації дітей та молоді, які спиралися на прогресивні традиції народної педагогіки. Являючи собою частину соціокультурного середовища, позашкільні заклади своєю діяльністю завжди реалізовували принцип зв'язку освіти із життям, активно відгукуючись на всі зміни як у потребах власно дитини, так і суспільства в цілому. Перші роки радянської влади стали часом розквіту позашкільної освіти. Саме тоді стали входити до життя цікаві педагогічні починання, з'являтися оригінальні форми організації дитячого життя; йшло інтенсивне становлення науково-методичної бази позашкільного руху, позашкільної роботи, позашкільної освіти. Велися серйозні наукові дослідження та спостереження за розвитком самодіяльності, творчих здібностей особистості, її інтересів і потреб, вивчалися колективні, групові та індивідуальні форми роботи. Позашкільна освіта була включена до загальної системи народної освіти. Особливий імпульс розвитку позашкільної освіти, відділу позашкільних навчальних закладів був даний Першим Всеросійським з'їздом з освіти, який проходив у серпні 1918 року в Москві. На з'їзді працювала позашкільна секція, яка розробила основні положення позашкільної освіти.

Особливу цінність у розробці теорії позашкільної освіти являє «Енциклопедія позашкільної освіти» професора Є.М.Мединського, яка побачила світ у 1923 році. Вона була одним з фундаментальних досліджень, яке мало теоретико-методологічний характер. Є.М.Мединський підійшов до визначення мети і змісту позашкільної освіти, визначаючи її як безперервний процес, який супроводжує розвиток і формування особистості протягом всього життя людини.

Картина розвитку позашкільної освіти в радянські часи була надто яскравою, наповненою подіями і протиріччями. Видавалися десятки журналів, де регулярно друкувалися науково-педагогічні і методичні матеріали з позашкільної освіти, створювалися все нові і нові організаційні системи, які сприяли включенню дітей до активної творчої діяльності за інтересами, допомагали змістовно проводити час дозвілля та отримувати основи професійної майстерності. Той час вражав розмаїттям форм позашкільної освіти і увагою, яка їм приділялася. Йде інтенсивний розвиток теорії виховання, де ведучим визнається цілісний підхід до особистості вихованця та безпосередньо процесу виховання. Саме в цей період були закладені основи теорії соціального виховання, теорії, яка за думкою А.С.Макаренка, виходила з того, що «людина не виховується частинами» [2].

Перша половина ХХ століття стала часом, коли остаточно сформувалася система позашкільної виховної роботи (позашкільної освіти), що надало можливість стимулювати й розвивати здібності та інтереси дітей в сфері мистецтва, живопису, техніки, туризму, фізкультури і спорту, а також визначилися типи позашкільних навчальних закладів – спеціалізовані та комплексні (багатопрфільні). Сталими вже були зміст і форми роботи

позашкільного навчального закладу. За думкою спеціалістів позашкільний навчальний заклад представляв собою своєрідну спільноту дітей та дорослих, яка характеризується цілеспрямованістю, різновіковим складом учасників навчально-виховного процесу, автономністю існування, циклічністю функціонування, різноманітністю і свободою вибору діяльності, формальними і неформальними відносинами між дітьми і дорослими, можливістю дитини не залежати від стереотипу думки, яка притаманна оточуючим, можливістю виступати у новій соціальній ролі.

Ретроспективний аналіз від пострадянської до сучасної позашкільної освіти дозволяє побачити теоретичні, методичні, практичні основи, на яких в наш час базується система позашкільної освіти України і які гальмують розвиток її сьогодення. Сьогодні в системі позашкільної освіти України діють 1478 позашкільних навчальних закладів і 660 дитячо-юнацьких спортивних шкіл, які охоплюють позашкільною освітою 1 млн. 545 тис. 613 дітей. Система позашкільної освіти продовжує залишатися основним безкоштовним соціальним інститутом, що може ефективно вирішувати проблеми розвитку особистості, сприяти вирішенню життєво важливих проблем освіти, організації змістовного дозвілля, професійного самовизначення молодого покоління. Статус позашкільного навчального закладу передбачає наявність, як мінімум, трьох необхідних умов: по-перше, педагогів-професіоналів; по-друге, розрахованих за рівнями (початковий, основний, вищий) на декілька років освітніх програм, що передбачають певні результати, які повинен отримати вихованець; по-третє, технічного оснащення і фінансового забезпечення.

На сьогодні позашкільна освіта є невід'ємною частиною системи освіти і визнається як владою, так і громадськістю як необхідна складова розвитку особистості дитини, її громадянського становлення і професійного вибору. Мета діяльності позашкільних навчальних закладів – розвиток творчого потенціалу дитини, розкриття здібностей, залучення до світу мистецтва, спорту, науки, техніки [1].

Список використаних джерел:

1. Мелентьев О.Б. Теорія і методика позашкільної освіти: навч. посіб./ О.Б. Мелентьев. – Умань.: «АЛМІ», 2021 – 182 с.
2. Макаренко А. С. Книга для родителей. – Pubmix.com, 2012. – 284 с.
3. Позашкільна освіта в Україні: навч. посіб. /За ред. О.В. Биковської. – К.:ІВЦ АЛКОН, 2006. – 224 с.
4. Ушинский К.Д. Избранные педагогические произведения. – М.: Просвещение, 1968. – 557 с.
5. Цвірова Т.Д. Розвиток системи позашкільної роботи в Україні в 1930-1941 рр./ Т.Д. Цвірова // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб. наук. пр. – К. – Запоріжжя. – 2001. – Вип. 21. – С.259-262.